

Keski-Suomen hyvinvointialueen arviointisuunnitelma 2026–2029

Tarkastuslautakunta 20.11.2025 § 92

Sisällysluettelo

Keski-Suomen hyvinvointialueen arviointisuunnitelma 2026–2029	1
1. Arviointisuunnitelman lähtökohdat	3
2. Arvioinnin kohdentamisen periaatteet	5
3. Arviointikertomuksen arviointiaiheet toimikaudelle 2026–2029	6
3.1. Arvioinnin kohdentaminen	7
3.2. Talousarvion rakenne ja seuranta	7
3.3. Toiminnan arviointi ja seuranta	9
4. Arvioinnin laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen	10

1. Arviointisuunnitelman lähtökohdat

Hyvinvointialueen päätöksenteossa tarvitaan luotettavaa ja vertailukelpoista arviointitietoa. Arviointi tukee strategista johtamista, auttaa suuntaamaan kehittämistä ja vahvistaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Tarkastuslautakunnat ovat keskeisessä roolissa arviointitiedon tuottajina.

Tarkastuslautakunnan arviointi on osa demokraattiseen päätöksentekoon sisältyvää valvontatehtävää kuntalaisten ja aluevaltuutettujen puolesta. Tarkastuslautakunta työskentelee suoraan valtuuston alaisuudessa ja sen asema on hyvinvointialueen toimivasta johdosta riippumaton. Hyvinvointialuelain¹ (611/2021) 125 §:n mukaan tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa aluevaltuustolle muitakin tarpeellisina pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lautakunnan arviointitoiminnan tavoitteena on tuottaa aluevaltuustolle tietoa siitä, miten aluevaltuuston tahto on toteutunut, onko hyvinvointialueen toiminta ollut tuloksellista ja onko strategiaa toteutettu aluevaltuuston tahdon mukaisesti.

Tarkastuslautakunta laatii toimikaudekseen arviointisuunnitelman arvioitavista kohteista. Arviointisuunnitelma on julkinen asiakirja. Keski-Suomen hyvinvointialueen hallintosäännön 90 §:n² mukaan tarkastuslautakunta hyväksyy tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelman. Toimikauden kattava arviointisuunnitelma laaditaan siinä vaiheessa, kun aluevaltuusto on päättänyt hyvinvointialuestrategiasta. Keski-Suomen hyvinvointialueen ensimmäisen hyvinvointialuestrategian on aluevaltuusto hyväksynyt kokouksessaan 14.6.2022 § 63. Hyvinvointialuestrategian päivittäminen hyväksyttiin 9.9.2025 aluevaltuuston kokouksessa³ § 65 (Hyvinvointialuestrategia).

Hallintosäännön luvun 11 (Hallintosääntö) mukaan ulkoisen tarkastuksen ja arvioinnin muodostavat tarkastuslautakunta, tarkastuslautakunnan esittelijänä toimiva viranhaltija ja muu henkilöstö sekä tilintarkastaja. Hallintosäännön 89 §:n mukaan tarkastuslautakunnassa asiat käsitellään arviointijohtajan valmistelun ja esittelyn pohjalta tai hänen estyneenä ollessa lautakunnan määräämän sijaisen esittelystä. Tarkastuslautakunnan arvioinnin tulee perustua muun muassa hyvinvointialuestrategiaan, talousarvioon ja –suunnitelmaan, päätöksiin,

¹ Laki hyvinvointialueesta 611/2021.

² Keski-Suomen hyvinvointialue. Hallintosääntö.

³ Keski-Suomen hyvinvointialue. Keski-Suomen hyvinvointialuestrategian päivittäminen 9.9.2025 § 65.

raportointitietoon ja muuhun tarkastuslautakunnan hankkimaan tietoon. Arvioinnin tehtävänä on edistää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä toimintatapojen kehittämistä. Arvioinnin lähtökohtana on, että tarkastuslautakunnan arviointitoiminta tuottaa aluevaltuustolle objektiivista tietoa toiminnan ja talouden ohjaukseen, kehittämiseen ja päätöksentekoa varten. Tuotettu tieto on myös hyvinvointialuekonsernin johdon käytettävissä. Lautakunta käyttää arvioinneissaan monipuolisesti eri tietolähteitä. Monipuolisella tietojen keruulla tarkastuslautakunta varmistaa riittävän laajan ja objektiivisen käsityksen arviointikohteesta.

Arviointi tulee kohdistaa tuloksellisuuden kannalta keskeisiin tavoitteisiin ja toimintoihin (taulukko 1). Hyvinvointialuestrategian pohjalta määritellään arviointiaiheet, joiden arviointiin tarkastuslautakunta toimikaudellaan erityisesti keskittyy. Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman, joka tarkastetaan vuosittain. Arviointisuunnitelman lisäksi tarkastuslautakunta laatii työohjelman, jossa määritellään seuraavassa arviointikertomuksessa raportoitavat arviointikohteet. Työohjelman ulkopuolelta otetaan uusia arviointikohteita vain tarkastuslautakunnan päätöksellä. Tarkastuslautakunnan tulee arviointikertomuksen valmistelussa ottaa huomioon valtiontalouden tarkastusviraston antamat arviot hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta.

Tarkastuslautakunta tiedottaa ja raportoi tehtäviinsä liittyvistä asioista ensisijaisesti aluevaltuustolle. Muu tiedottaminen tapahtuu tarkastuslautakunnan päättämällä tavalla. Tarkastuslautakunnan tulee synkronoida vuosittaiset työohjelmat ja toteuttamissuunnitelmat sekä tilintarkastajan tarkastussuunnitelman vuosisuunnitelman kanssa.

<u>Talouden arviointi;</u> Arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä taloussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden riittävyyttä talouden tasapainotuksen kannalta.	<u>Palveluiden vaikuttavuus;</u> Palvelujen ja toiminnan vaikuttavuutta arvioidaan tarkastelemalla palveluille ja toiminnalle asetettujen strategisten tavoitteiden saavuttamista
<u>Tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden arviointi;</u> Tuloksellisuuden arvioinnissa kerrotaan, millaisia palveluja asiakkaat saavat ja millaista arvoa ne tuovat asukkaiden ja asiakkaiden palveluihin eli millaisia myönteisiä vaikutuksia palveluilla on asukkaiden elämään.	<u>Palvelujen laatu;</u> Palvelujen laatu kuvaa asiakaspalvelun toimivuutta ja asiakkaan kokemusta palvelujen laadusta.
<u>Tuottavuus ja taloudellisuus;</u> Taloudellisuuden arvioinnissa tarkastellaan kunkin arviointikohteen tunnuslukuja, jotka saadaan suoraan tai jotka voidaan johtaa tilinpäätöstiedoista.	<u>Työelämän laatu;</u> Työelämän laatu kuvaa työyhteisön ja henkilöstön kykyä aikaansaada tuloksellisuutta. Osaaminen ja sen kehittäminen, uudistaminen, innovatiivisuus, työyhteisön toimivuus, työmotivaatio ja työn imu sekä johtaminen ja työyhteisön vuorovaikutus.

Taulukko 1. Tarkastuslautakunnan arviointikokonaisuuksien rakenne.

2. Arvioinnin kohdentamisen periaatteet

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa hyvinvointialueen aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Tarkastuslautakunnan laatima arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Tarkastuslautakunta voi antaa aluevaltuustolle muitakin tarpeellisenä pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista, kuten väliarvioitiraportin. Parhaimmillaan tarkastuslautakunnan tekemä arviointi tuottaa konkreettista ja käytännöllistä tietoa hyvinvointialueen palvelujen kehittämiseen.

Havainnot perustuvat arviointikohteesta kerättyyn monipuoliseen aineistoon ja arvioinnit raportoidaan valittujen kriteereiden perusteella (taulukko 2). Tarkastuslautakunnan arviointityön onnistumisen edellytyksenä on avoimuus arviointikohteen johdon ja ulkoisen tarkastuksen välillä. Tarkastuslautakunta kehittää työ- ja toimintatapojaan sekä osaamistaan jatkuvan kehittämisen periaatteella.

Hyvinvointialueiden päätöksenteossa tarvitaan luotettavaa ja vertailukelpoista arviointitietoa. Arviointi tukee strategista johtamista, auttaa suuntaamaan kehittämistä ja vahvistaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Hyvinvointialueen arviointisuunnitelma on asiakirja, joka kuvaa miten hyvinvointialueen toimintaa ja taloutta arvioidaan. Se tukee strategista johtamista ja läpinäkyvää päätöksentekoa tarjoamalla luotettavaa tietoa ja vertailumalleja. Arviointisuunnitelman keskeiset elementit (taulukko 2)) muodostuvat tavoitteista, vastuusta, suunnitelman laajuudesta, luotettavuudesta, määritellystä arvioinnin kohteesta ja laillisuuden perustasta.

<u>Tavoitteet:</u> Arviointisuunnitelma auttaa suuntaamaan kehittämistä ja vahvistaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä.	<u>Luotettavuus:</u> Luotettava ja vertailukelpoinen arviointitieto tukee hyvää hallintoa ja johtamista.
<u>Vastuu:</u> Aluevaltuusto vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta ja tarkastuslautakunnat ovat keskeisessä roolissa arviointitiedon tuottamisessa.	<u>Arvioinnin kohde:</u> Arviointi voi kohdistua esimerkiksi palveluntarpeeseen, johon vaikuttavat esimerkiksi väestön sairastavuus ja palvelutarve.
<u>Laajuus:</u> Arviointisuunnitelma kattaa hyvinvointialueen toiminnan ja talouden ja sen avulla voidaan seurata, miten rahoitus kohdennetaan ja käytetään.	<u>Laillinen perusta:</u> Hyvinvointialueet ovat itsenäisiä, itsehallinnollisia julkisoikeudellisia yhteisöjä, jotka toimivat julkisen vallan alaisuudessa.

Taulukko 2. Arviointisuunnitelman keskeiset elementit.

3. Arviointikertomuksen arviointiaiheet toimikaudelle 2026–2029

Tässä luvussa määriteltävät arviointisuunnitelman arviointiteemat tarkentuvat vuosittaisissa tarkastuslautakunnan työohjelmissa arviointikohteiksi ja painopistealueiksi. Arviointisuunnitelma perustuu Keski-Suomen hyvinvointialueen strategiaan. Arvioinnissa painotetaan vuosittain eri strategian painopistealueita siten, että kaikkia painopistealueita arvioidaan lautakunnan toimikauden aikana. Valittaessa kohteeksi toiminta tai palvelu, arviointikohde voi olla yksittäinen toimiala tai sen vastuualue tai vastuuyksikkö sekä myös palvelualue riippuen aluevaltuuston hyväksymästä ja hallintosäännössä määritetystä henkilöstöorganisaatiosta.

Hyvinvointialuestrategian toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään tarkastuslautakunnan näkemys hyvinvointialuestrategian tavoitteiden toteutumisesta. Samalla voidaan myös arvioida, toteuttavatko talousarviossa asetetut tavoitteet hyvinvointialuestrategiaa. Hyvinvointialuestrategian toteuttamisohjelmien toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään tarkastuslautakunnan havainnot ja näkemys siitä, miten ohjelma on toteutunut ja onko ohjelman toteutuksessa edetty strategisten tavoitteiden suuntaan (kuvio 1).

Kuvio 1. Keski-Suomen hyvinvointialuestrategian 2030 tavoitteet.

3.1. Arvioinnin kohdentaminen

Tarkastuslautakunnan lakisääteinen tehtävä on arvioida vuosittain hyvinvointialueen aluevaltuuston asettamien tavoitteiden toteutumista. Aluevaltuusto asettaa tavoitteita talousarvion lisäksi erityisesti hyvinvointialuestrategiassa sekä muissa toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa. Tarkastuslautakunnan tulee arvioinnissaan kiinnittää huomiota strategiassa asetettujen pitkän aikavälin tavoitteiden toteutumiseen.

Arviointikohteet valitaan siten, että ne ovat hyvinvointialueen toiminnan ja talouden kannalta merkittäviä ja toiminnan vaikutukset ulottuvat laajasti asukkaisiin tai palveluiden käyttäjiin ja asiakkaisiin. Arviointikohteiden valinnassa huomioidaan hyvinvointialueen strategiset, toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota arviointitiedon hyödynnettävyyteen. Siten arviointikohteiden valinnalla ja arvioinnilla voidaan tukea organisaation tavoitteiden saavuttamista. Arviointiaiheiden valinnassa painotetaan aiheen tärkeyttä ja olennaisuutta strategian toteutumisen näkökulmasta, merkittäviä organisaation riskejä sekä hyvinvointialueiden valtakunnallisia tavoitteita.

Tarkastuslautakunta toimii hyvinvointialuelain⁴ (611/2021) mukaan muista lautakunnista poiketen suoraan aluevaltuuston alaisena, mikä korostaa lautakunnan riippumattomuutta aluehallituksesta ja muusta toimivasta johdosta. Lisäksi kiinteää yhteyttä hyvinvointialueen aluevaltuustoon korostaa myös se, että lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla aluevaltuutettuja. Riippumattomuus tarkastuskohteesta on tarkastus- ja arviointityön uskottavuuden ja työn luotettavuuden lähtökohta. Tarkastuslautakunta arvioi riippumattomuuttaan säännöllisesti.

3.2. Talousarvion rakenne ja seuranta

Talousarvion rakenne ja seuranta muodostavat keskeisen osan talouden ohjausjärjestelmään. Talousarvion rakenteessa esitetään tulevan kauden tavoitteet, määrärahat ja tuloarviot, kun taas talouden seuranta toteutetaan vertaamalla tuloslaskelman lukuja tavoitteisiin. Talousarvion mahdolliset poikkeamat käsitellään tilinpäätöksessä ja lisätalousarvioissa.

Hyvinvointialueita koskevassa laissa säädetään hyvinvointialueen talousarvion ja -suunnitelman rakenteesta ja sisällöstä. Keski-Suomen hyvinvointialueen talousarvion sisällön laadinnassa on otettu huomioon mainittu laki sekä hyvinvointialueen hallintosääntö. Talousarvio sisältää seuraavat osat: yleis-, käyttötalous- ja tuloslaskelmaosan sekä rahoitus- ja investointiosan. Talousarvion rakenteen avulla

⁴ Laki hyvinvointialueesta 611/2021.

määritellään tulevat tavoitteet, kun taas seurannan avulla valvotaan, että taloudelliset tavoitteet toteutuvat kirjanpidon ja tilinpäätöksen kautta.

<u>Yleisosassa</u> esitetään hyvinvointialueen toimintaympäristö, taloudelliset lähtökohdat sekä talousarvion rakenne ja sitovuus. Yleisosa sisältää myös hyvinvointialueen strategian, henkilöstön kehitysnäkymät, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan osuudet. Talousarvion yleisosa on informaatiota, jota ei ole tarkoitettu sitovaksi talousarvion osaksi.	<u>Käyttötalousoosassa</u> esitetään toimialojen ja vastuualueiden toiminnan kuvaukset ja toimintaympäristön muutokset sekä asetetaan niiden sitovat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet. Talousarvion käyttötalousoosassa aluevaltuustoon nähden sitova on vastuualueiden määrärahan menojen ja tulojen erotus eli toimintakate. Toimialajohtajien tulee huolehtia siitä, että toimialan ja vastuualueen määräraha tai määrärahat eivät ylitä.
<u>Tuloslaskelmaosassa</u> osoitetaan tulorahoituksen riittävyys palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin, rahoitusmenoihin sekä suunnitelman mukaisiin poistoihin.	<u>Rahoitusosassa</u> esitetään yhteenvedona rahan lähteet ja käyttö. <u>Investointiosaan</u> on koottu hyvinvointialueen investointimenot ja -tulot investointiryhmittäin sekä esitetty ohjeellinen kolmen vuoden investointisuunnitelma.

Taulukko 3. Talousarvion osat.

Hyvinvointialueen toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvio ja -suunnitelma sitovat toimielimiä ja henkilöstöä ja ovat samalla näiden ohjauksen ja valvonnan välineitä. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää aluevaltuusto. Hyvinvointialueen rahoituksesta lähes 90 % on valtion yleiskatteellista rahoitusta, johon hyvinvointialue ei lyhyellä aikavälillä voi omalla toiminnallaan vaikuttaa. Näin ollen kustannusten hallinta ja niihin vaikuttaminen ovat avainasemassa hyvinvointialueen talouden johtamisessa. Kustannusten hallintaan tullaan kiinnittämään erityistä huomiota talouden seurannassa.

Toimialajohtajien, vastuualuejohtajien ja palvelualuejohtajien tulee huolehtia siitä, että toiminnan määrärahat eivät ylitä. Mahdollisten ylitysuhtien osalta on neljännes- ja puolivuosisikatsauksien yhteydessä raportoitava päätöksistä ja toimenpiteistä, joilla talousarvion ylitykset voidaan välttää talousarviovuoden aikana. Toimialajohtajien tulee samassa yhteydessä raportoida aluehallitukselle, mikäli on tiedossa päätöksiä, jotka vaarantavat talousarvion toteutumisen.

Mikäli toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumaennusteet ovat ristiriidassa keskenään tai talousarvion kanssa, tulee asia saattaa aluehallituksen käsittelyyn. Tarkastuslautakunta sekä hyvinvointialueen tilintarkastaja arvioivat tavoitteiden toteutumista hyvinvointialueita koskevan lain edellyttämällä tavalla. Tarkastuslautakunnan talousarvio sisältyy konsernipalveluiden toimialan määrärahaan. Tarkastuslautakunnan talousarviosta päättää aluevaltuusto ja tarkastuslautakunnan käyttösuunnitelman vahvistaa tarkastuslautakunta.

3.3. Toiminnan arviointi ja seuranta

Tyypillisesti arviointi kohdistuu menneeseen ja ennakointi tulevaan. Periaatteellisesti arviointi ja ennakointi osin limittyvät. Arviointi kohdistuu pääosin menneeseen ja arvioinnilla voidaan tuottaa tietoa toteutettujen toimenpiteiden onnistumisesta. Arviointi ei kuitenkaan rajoitu tarkastelemaan vain mennyttä, vaan sillä on myös tehtävä tulevaisuuden näkymien luotaamisessa. Esimerkiksi toimenpidesuosituksen osalta arviointi toimii myös tulevaisuuden kentällä esittäessään tiettyjen toimenpiteiden toteuttamista.

Tilintarkastajan vuotuinen työohjelma annetaan tarkastuslautakunnalle tiedoksi. Tilintarkastaja raportoi vuoden aikana sopimuksen mukaisesti työohjelman toteutumisesta sekä olennaisista havainnoista. Yhteenvedo koko vuoden tarkastuksista tehdään tilintarkastuskertomuksen yhteydessä. Tilintarkastajan valtuustokauden suunnitelmat ja vuosittaiset työohjelmat laaditaan siten, että ne tukevat hyvinvointialueen tarkastustoimen laaja-alaista ja asianmukaista toteutumista.

Arviointisuunnitelman ja vuotuisten painopistealueiden (taulukko 4) käsittelyn yhteydessä tarkastuslautakunta arvioi myös tarkastukseen käytössä olevien resurssien riittävyttä. Arviointisuunnitelmassa esitetään ne painopistealueet, jotka otetaan kunakin vuonna syvällisemmän arvioinnin kohteeksi. Suunnitelma täsmennetään työohjelmaksi vuosittain sekä painotusten että menetelmien osalta.

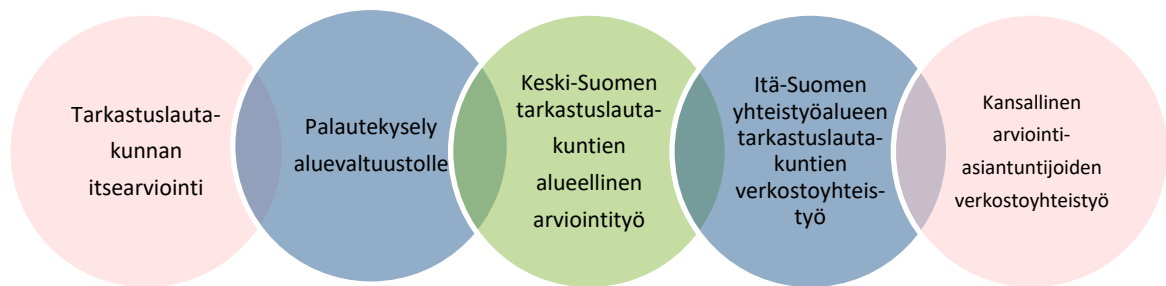
2026	2027	2028	2029
Ihmislähtöiset, kustannusvaikuttavat ja kaikenikäisten hyvää arkea tukevat palvelut	Sujuva ja tavoitteellinen kumppanuus	Toiminnan tavoitteellinen uudistaminen ja palveluiden yhteen sovittaminen	Osallistuvat asukkaat sekä toimivat ennaltaehkäisevät palvelut

Taulukko 4. Arviointikohteet ja painopistealueet vuosille 2026–2029

Arviointisuunnitelma laaditaan kullekin valtuustokaudelle ja se tarkentuu tilikausikohtaisiksi työohjelmiksi. Tarkastuslautakunnan työohjelma on suunnitelma, joka kuvaa lautakunnan arviointitoiminnan kohteita ja painopisteitä tietylle ajanjaksolle, yleisimmin toimintavuodelle. Tarkastuslautakunta päättää työohjelman valmistelussa huomioitavista aihealueista ja työtavoista.

4. Arvioinnin laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen

Tarkastuslautakunta kehittää työ- ja toimintatapojaan jatkuvan kehittämisen periaatteella. Tarkastuslautakunta kerää ja seuraa väliarviointiraporteista ja arviointikertomuksista saatua palautetta, jota se saa muun muassa aluevaltuutetuilta. Tarkastuslautakunta toteuttaa vuosittain lautakuntatyöskentelyyn liittyvän itsearvioinnin. Tarkastuslautakunta tekee yhteistyötä myös Keski-Suomen kuntien ja muiden hyvinvointialueiden tarkastuslautakuntien kanssa. Tarkastuslautakunta osallistuu myös kansallisen arviointiasiantuntijoiden verkostotyöhön.

Taulukko 5. Arvioinnin laadun kehittämismenetelmät.

Oleellista on, että tarkastuslautakunta tuottaa lisäarvoa ja tukea aluevaltuuston päätöksenteolle tuottamalla ja hankkimalla uutta tietoa ja näkemyksiä hyvinvointialueen taloudesta ja hallinnosta. Lisäarvoa tuottava arviointi sisältää toimenpidesuosituksia ja vaihtoehtojen pohdintaa. Asiantilan pelkkä toteaminen ei vielä riitä arvioinniksi. Tarkastuslautakunnan toimikaudekseen hyväksyttävästä arviointisuunnitelmasta johdetut vuosittaiset työohjelmat ja sen toteuttamissuunnitelmat synkronoidaan tilintarkastajan tarkastussuunnitelmaan.